

Издаје суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ на годину 4 ф.,
на по године 2 ф., на четврт
године 1 ф.За АУСТРО-УГАРСКУ, БОСНУ
и ХЕРЦЕГОВИНУ на годину 6
ф., на по године 3 ф., на четврт
године 1 ф. 50 новч.За све остале земље годишње
20 фран. у злату, на по године
10 фран., на четврт год. 5 фран.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се поштомском
укупном посредно админис-
трацији „Гл. Црног.“ на Цетиње,
или отплатити новца на
коју друго пошту; а како је на-
ручије, може се претплатити
код г. *Петра Рамадановића*, књаж.
при. адреса у Ботора Долици се
није уредитишту. Рукопис се
не враћају.

За огласе плаћа се: за
сваку рјеч или за број од пет
цифара по 3 новчића за први
пут, а за сваки даљи пут по 2
новчића.

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВЈЕСТИ

— Његово Височанство Господар
налази се у Баден-Бадену, у Њемачкој,
у потпуном здрављу, са П. Ц. В. Књази-
њом Станом Романовском, Војвоткињом
Лајхтенбершком, и са П. П. В. В.
Књазом Францом Јосифом и Књазињом
Аном Батенбершком.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД

ЦЕТИЊЕ, 10 октобра.

У очекивању да велике силе
приступе рјешењу критскога питања,
Порта је разаслала својимема пре-
ставницима у иностранству цирку-
ларну ноту, у којој излаже следећи
програм: турска војска треба да раз-
оружа хришћанско и мухамеданско
становиштво на Криту, и за то тре-
ба да садашњи број турске војске на
острву буде повишен. Јевропска вој-
ска, која се налази на Криту судје-
ловаће у овоме разоружавању, али ће
заједно са турском војском бити под
командом „генерала јевропејца, који
је на турској служби.“ Кад се то
постигне, Султан ће наименовати на
Криту сходнога гувернера, који ће
саставити жандармерију.

Донашајући ово, петроградско
„Н. Време“ вели: „Трудно је себи
преставити, да Султан и његови са-
вјетници могу мислити, да ће велике
силе озбиљно узети овај предлог, и да
ће његовицима поводом ступити у пре-
говоре са Портom. На саопштења
турских дипломатаких преставника
не може бити другога одговора осим
ћутања. Збиља, потребит је необични
апломб, да се заборава до тог степена,
да је критско питање већ ријешено у
начелу, са одобрењем саме Прте, у
смислу, који не допушта да се оства-
ри ни једна тачка садашњег цариград-
ског програма. Силом тога начелнога
рјешења не може се ни мислити, да се
остави турској војсци разоружање
Крићана. Мисао да се потчини јевроп-
ска војска турскоме генералу — јевро-
пејцу — проста је дрскост, и у том
случају кад би тај главкомандујући
био и Голц-паша. И сам њемачки Цар
Вилхелм, који је врло наклоњен томе
турскоме генералу — јевропејцу труд-
но би нашао да је прилично, да остави
под његовом командом њемачко одје-
лење војске на Криту, а о владама
осталих великих држава са Русијом
и Француском на челу, разумије се,
не може бити ни говора. Једина после-
дња турска циркуларна нота може
бити захтјев велесила, да се одма
удаљи сва турска војска са Крита и
да се постави привремени гувернер
острва, којег ће подржавати међуна-
родна војска, која се тамо налази, и
која се може повисити до тог броја,
да постане окупационим корпусом.
Порту треба сада фактички доказати
увјерити, да се никакво не могу оства-
рити њене нове мисли о повратку
Крита под непосредну турску управу.
Чи најмање уступке од првог програма
велесила не смије бити учињено. Криту
мора се дати аутономија, то јест, Крит
мора постати аутономном хришћанском
области отоманске царевине, са гуверне-
ром, који није у турском поданству,
и са мјесном полицијом и жандарме-
ријом. Државе су послале своје еска-
дре у критске воде, и издржавају сво-

ју војску на Криту са потпуно опре-
дјељеном сврхом. Оне се нијесу про-
тивиле присаједињењу Крита с Грчком
за то да оне предаду критске хриш-
ћане притиску турске управе. Аутоно-
мија Крита мора се потпуно остварити
по програму јевропских кабинета, и
ако зато устроја много времена до
тада, треба да на острву буду госпо-
дари и чувари реда војени преста-
вници великих сила, а не никако
турски генерал — јевропејца.“

Изгледа да је овај „турски генерал-
јевропејца“ по имену чувени Њемац
Голц-паша, турско-њемачки кандидат
на управи Крита, који је добио толи-
ко заслуга као стратег у грчко-тур-
ском рату, од када се пријатељство
између Султана Абдул-Хамида и Цара
Вилхелма све више открина. Султан
је послао на дар Цару Вилхелму не-
колико грчких топова, што су Турци
у Тесалији добили, па је за тим
обасуо орденима и даровима њемач-
ког посланика у Цариграду и његовог
фамилију. „Симпатије њемачког Цара
— вели „Н. Време“ — према Султану и
Турској — факт је одавна познат. Вил-
хелм II није их никад крио, и не ријетко
посвједочио их је доста демонстратив-
ним начином. Такођер су познати
узроци појачања тих симпатија од
доба грчко-турског рата. Та кампања
водила се, како увјеравају, по пла-
новима, које је саставио Њемац Голц-
паша. Ратна издржљивост и примјерна
дисциплина турске војске биле су ре-
зултат њиховог обучавања њемачким
официрима. То је ласкало национално
самољубље Цара Вилхелма, и он се
није задржавао показивати, да му тур-
ске побједе над Грцима пружају вели-
ко задовољство. Тако не треба обја-
сњавати, како су трофеи из грчко-
турског рата, што је Султан послао
њемачком Цару, овога потакли, да
пошље у Цариград своје ручно писмо,
и за што се Султан тако обра-
довао томе писму баш у часу, када
турска влада покушава да узме на-
траг њске уступке, што је учинила велеси-
лама у критском питању.“ Али петро-
градска лист држи, да то неће имати ути-
ца на рјешење критскога питања, па ве-
ли: „Обезе, што је Турска на себе при-
мила, биле су резултат захтјева вели-
ких држава, међу којима је била и
Њемачка. Сваки покушај, да се од
њих ослободи, изазваће енергични про-
тест јевропског концерта, и Порта ће
се брзо увјерити, да ће политичка
мудрост Цара Вилхелма, која се толико
пута показала у међународним пита-
њима, дати дјеловању њемачке владе
у критском питању такав карактер,
који неће ништа оштега са садашњом
измјеном љубазности између њемачког
и турског двора“.

Факт је, да је кандидатура швај-
царског државника Дроза за критског
гувернера, коју је Француска истакла,
сасвим пала, и да се сада истиче
кандидатура Голц-паше.

Послије оног скорашњег дрског и
изазивачког оскврњења мухамеданске бого-
моље близу Скадра, и послје извршене
казне над католичким селом, које је то
злочинство учинило, остало је трајно
зането стање између Мухамеданаца и
Католика у Скадарском окружју, јер нити
су Мухамеданци добили тијем жељену за-
довољштину, нити су Католици могли мирно
претријети, што су им за казну куће за-
паљено.

У томе занетоме стању ово онет
освану једно јутро у селу Мјету, близу
Скадра, мухамеданска богомоља осквр-
њена! На ово очито изазивање, скадарски
Валија, својом вјештином и енергијом,
претекло је заслужену освету, да то
мутно изазивање не постигне своју сврху.
Одма је послана у Мјет војничка екипа,
која и данас чува католичку цркву у том
селу.

Истрага се води, а свако себи може
преставити, какво стање влада у Скадру
услед таквога изазивања, какво се још
није збивало од стране Хришћана про-
тиву Мухамеданаца на балканском полу-
острву.

БЕСЈЕДА,

коју је држао г. проф. Ј. Калужеровић на
свечаном скупу Цетињске Читалнице на
дан сахране праха Вука Караџића
у Биограду.

Више Високопреосвештенство,
Поштована Господо!)

Искупило се, у име Божије, да на
овом мјесту одамо достојну пошту једном
великом мужу, који је за наших подесет
година неуморно радио на културном и
просвјетном напретку народа свог; иску-
пило се, да учинимо спомен једном науч-
нику, који је цео вијек свој посветио срп-
ској књижи и просвјети српској; да учи-
нимо спомен бесмртном оцу новије књи-
жевности српске, знаменитом Вуку Сте-
фановићу Караџићу.

Слава и хвала, коју данас благодарно
потомство одаје овом великом мужу, при-
носимо смртних му остатака из туђине,
туђег завичаја, то је само мала награда
за његов епохални рад у нашем народу.

При данашњој слави одводи нас ми-
сисао у прошлост; данашња сводковина из-
носи нам пред очи културне подвиге на-
шега народа; данашњи дан опомиње нас
на узвишени позив, који имамо у будућ-
ности да извршимо.

То управо и јесте оно што данаш-
њој слави даје узвишен значај. И када
цео наш народ увиђа културни и про-
свјетни значај данашњег дана, ко је онда
позвао у овом гвијезду српских соко-
лова, који су за толико вјекова високо
носили заставу српске слободе, као нај-
моћнију гаранцију за сваки људски напре-
дак, ко је, понављамо, више позвао, да про-
слави овај културни момент наш, него
ово најстарије просвјетно друштво наше.

Цетињска читалница, схватајући пот-
пуно своју мисију, коју има да изведе у
средини просвјетног и политичког живота
српског народа у овим крајевима, умјела
је и овом приликом схватити и разумјети
културно-национални значај данашње свет-
ковине, зато вас је ево и позвала, да за-
једнички укажемо хвалу и признање данаш-
њем слављенику.

Мени је пало у дум, да ја овом при-
ликом подишем свој слаби глас у славу
данашњег дана, и да испустем вијенац
славе данашњем слављенику.

Да приступим, дакле свом предмету.
Ма колико да је велик значај Доси-
тија Обрадовића, као првог српског учи-
теља и реформатора српске књије и про-
свјете, још му је већи значај као првога
српскога књижевника, који је први међу
Србима објавио и бранио право народног
језика у књижевности. Ну да ова сретна
и генијална мисао Доситијева не би оста-
ла на милост и немилост тадашњих сла-
вено-српских списатеља, требало је да се
роди бољи зналац српског језика, који
ће изнијети и средити језично благо на-
родно, тај обећани Месија српске књије и
просвјете био је бесмртни Вук Стефа-
новић Караџић.

Караџић је угледао свијета у Србији,
у маленом селу Тришћу. Родио се 1787
год., а умро у Бечу 1864 год. Код свога
рођака Јевта Савића научио је нешто мало
читати и писати. Како у то вријеме бјеху
у Србији ријетки писмени људи, то се Вук
брзо разгласи, као учен човјек. У то љс-
како бунке устанак у Србији и Вук се

прими за писара код Војводе Ђорђа Тур-
чије. По кад Турчија погине и Турци
поборбе Тришћу, Вук остави Србију и при-
ђеђе у Сријемске Карловце, да на тамошњој
гимназији настави своје учење. Ту је Вук
њско вријеме учио, да приђеђе у гимназију,
али га у гимназију не примине, јер је имао
целих дванаест година. Године 1807
врати се Вук опет у Србију, гдје постао
писар у „Совјету“. У то вријеме
отвори се у Биограду „Велика Школа“,
то Вук поново навали на књигу; али се
некако разболе и оста сават у једну ногу.
За тим постао учитељ у биоградској осн.
школи, а иза тога налазио га као судију
у Брзој Паланци. Ну 1813 год., кад Србија
поново паде у турско руче, Вук је остави
сасвим и настави се у Бечу. Ту се упозна
са чувеним тада словенским филологом
Вартоломјем Коштаром. Ово познанство
било је од велике важности за Вука књи-
жевни рад. Одмах за тим Вук нам се јавља
са првом својом „Пресмарицом“. То је било
знаменито 1814 год. Од те године рачунамо
ново доба у нашој књижевности.

Према свему овоме Караџић је био
самоук. Он се напредним даром и неумор-
ним трудом почео на ову висицу, са која
је у прах претворио онај скроз погрешни
правац тадашње књижевности, и својим
књижевним радом учинио епоху у нашој
народној просвјети.

Цијелим својим радом Вук је ишао
на то, да српску књижевност и по облику
и по садржини учини правом народном
књижевношћу. Како је све то било скуп-
љено са огромним трудом и великим радом,
Вук је заиста неуморно радио на свему
оном, што је могао показати ученом сви-
јету и књижевницима српским прави и чисти
народни језик.

Ну најважнија и најзначајнија ствар
Вукова рада била је: скупилање и изда-
вање народних умотворина, а ту су,
разумије се, на првом мјесту Српске на-
родне пјесме. Одмах иза прве пјесмарице
издао је Вук и другу књигу народних пје-
сама. Пошље овог издавања српских народ-
них пјесама приреди Вук и друго много
потпуније издање. Кад се и ово издање
разграбило, а слава српских народних пје-
сама разгласила по цијелом образованом
свијету, спреми Вук још једно издање у
шест књига, од којих су му двије пошље
смрти изашле. Скупљање и издавање народ-
них пјесама то бјеше најстарији посао
Вуков, кога је он са најбољим успјехом
извршио. Он нас је тим упознао са најелим
образованим свијетом, то се данас наше
народне пјесме међу на првом мјесту иза
чувених Омирових пјесама.

Али издавање народних умотворина
није било довољно, да би се народни језик
утврдио као књижевни језик, за то је тре-
бало рада друго врсте — требало је дакле,
нарочито рада на: рјечнику, граматички и
правосице.

Све те најпрече граматичке потребе
праве народне књижевности, Вук је према
ондашњим приликама сјајно подмирио сво-
јим граматичким, лексикографским, дија-
лектолошким и историјским радом.

У томе му је свакојако најзнатији
рад на рјечнику. После првог издања
рјечника од 1818 год. приреди Вук још
једно издање, које је изишло у Бечу 1852
год. У њему се најважније појавило лек-
сикално благо српског језика. Тај је рјеч-
ник знатан како богатством ријечи тако и
тачношћу унесене грађе и правилном пре-
вођењем ријечи на латински и њемачки
језик. Но Вук није се задовољавао самим
превођењем појединих ријечи, јер се често
налази уз превод опширна објашњења из
живота и обичаја народних. То је управо
најбоља страна овога рјечника; с њим се
и с правом можемо поносити, јер ниједан
словенски народ нема данас оваког рјеч-
ника. Уз ово издање Вукова рјечника
изашло је и друго издање његово „Писме-
нице.“ Све до Даничића „Писменица“ је
била најпоузданија књига из које су се
могли сазнати и научити граматички закони
српског језика. Из овог издања није никако
приступао цјелокупној изради српске гра-
матике, него је поједино граматичка питања
обрађивао у чланцима, нарочито у својим
посемачким списима.

Овакав рад Вуков морао је да собом
изазвати описивање обичаја и осталих осо-
бина народних — и у томе послу Вук је
недостигао. Најзнатији дјело његово ово
врсте јесте: „Ковчежић за историју

језик и обичаје Срба сва три закона, у којему је од особите важности чланак: „Срби сви и свуда“.

Као савременик знатних људи и догађаја из првог и другог устанка српског Вук нам остави неколико лијених биографија знаменитих људи из тога времена.

У овим ових радова и многих других, које овом приликом не споменућу, Вук велики дио своје снаге утрошио у мучној и тешкој борби са својим противницима.

Његов рад своди се управо на три предмета: језик, правопис и права књижевни.

Што се тиче самог питања о језику, Вук је имао ту двије врло важне препреке. Прва је била тотално незнање српског језика, а друга бјеше остатак традиционалних предрасуда, да се књижевност одвоји од простог свијета. С првом се Вук борио с највећим успјехом и ако та препрека није ни данас још сасвим уклоњена; с другом је већ много теже ишло.

Како у оно вријеме владале права збрка у правопису тадашњих српских књижевника, требало је једном за свагда пречистити и уредити тадашњу непрактичну азбуку према духу и природи нашег језика. Ту генијалну мисао своју извео је Вук са највећим успјехом. Како говориш онако пишеш. Колико гласова у језику толико да буде и слова у азбуци. То му бјеше главно начело, с којим је Вук утврдио свој нови правопис.

Али у оном најпросветнијем дијелу нашег народа — у дичној Српској Војводини, билаше онда свакојаки школа: и малих и великих. У малим школама учаше се тада словенски и њемачки језик, а у вишим латински и грчки; а лијеног српског језика нијеси нијде у школи могао чути. Он је тада живио само у простом народу. Латински и њемачки језик пробу да језују за класицизмом — за туђим правцем. Књижевници, који изађоше из тих школа, стадоше тежити за неком ви сокоученошћу; ту се разви погрјешан појам о задатку књижевности у народу; ту се појави нека антипатија према народном језику: изађоше на глас велики „стихотворци“ и учени „списатељи“, који један другом придијехају свакојаке атрибуте: „едног зваху Виргилијем, другог Хорацијем, трећег Цицероном и т. д. Уз то не забавише ни на књижевни језик свој: стадоше га прекрајати и догтеривати према укусу и најбољем разумјевању свом, те од негдашњег српског језика појави се чеки нови језик, који није био ни словенски, ни црквени, ни народни.

Према свему томе једи овда чудо да наш лијепи народни језик са најсаврше пијим правописом између свих правописа образованих народа наиђе на онако јак отпор од стране тадашњих српских књижевника. Истина, ово нам мало чудновато данас изгледа, али кад боље загледамо међу тадашње српско књижевнике, увиђамо се, да је међу њима било: и ватрених родољуба, и мудрих глава, и великих умова; али заведен погрјешним васпитањем оног времена ударише мало странпутицом; и у мало што не укинеше точак Доситијеву правцу у књижевности, да их не заустави знаменити Вук.

И започе се љута битка и плану страхан рат за српски језик и правопис.

Ну како се у то вријеме цео свијет одушевљава демократским начелима, Вук је кад тад била осигурана побједа, јер је и он ишао истим путем, те је најпошде постигао сјајан успјех у начелном питању за књижевни језик. Ондашњи књижевници и против своје воље подлажили су у томе његовом утицају. Са правописом ишло је, као што рекох, много теже. Ту је Вук имао, да издржи много тешку борбу. Све се је најзад могло опростити, али оно несретно латинско јота подијели ондашњи књижевни свијет на два непријатељска тabora. Борба је била јака и упорна. На једној страни био је Вук и два његова велика ученика Бранко и Даничић, а на другој сви ондашњи књижевници осим великог Његуша, који је први међу српским pjesницима заштитио својим народним језиком.

Дсје најзад знаменита 1847 год. коју у књижевности биљекимо као свршетак Вукове борбе за језик и правопис, а као почетак љепших дана у нашој умјетничкој поезији. Те године изађоше на свијет три знаменита дјела: Његушев Горски Вијенац, Бранково Пјесме и Даничићев Рат за српски језик и правопис.

Тим је битка била добијена, ал' побједа не извојевана, јер Вук није доживио, да Српска Влада скине анатему са његова правописа: то се десило тек на двије године пошле смрти његове.

То вам је био бесмртни Вук, чију усмену данас славио. Ја му ево испло тох вијенац славе, како најбоље знадох и умједох, ал' још не споменућу његово највише дјело к томе — духовно јединство наше. Што нијесмо били срећни да на бојном пољу извојујемо, то је Вук извојевано својим златним пером. Живјела, дао Бог његова мисао и на политичком пољу нашег живота.

Наши стари цијенећи и уважавајући дјела својих великана, знали су им се заиста достојно и одужити. Ну њихова пошта не огледаше се у подизању величанствених споменика, као у других сретнијих и образованијих народа. Они им подизаху споменике у црквама својим — у највећем благу народном; у срцима својим — у пјесми народној.

То вам је најсветији аманет, што нам стари оставише.

Испунисмо и ми тај лијепи обичај наших старих; учинисмо ево спомен једном своме великану. Ускликимо сад заједнички:

Слава бесмртном Вуку Стефановићу Караџићу!

Слава благородном потомству!
Слава им!

ДВА ПИСМА ВУКА СТЕФ. КАРАЏИЋА.

Као што је већ била ријеч у „Гласу Црногораца“ Српска Краљевска Академија пренијела је кости Вука Стеф. Караџића из Беча, из гроба св. Марка, и сачувала их у Биограду, пред саборном црквом.

Српско повинарство доста ће писати о томе и у томе писању одати достојну част прослављеноме оцу наше нове књижевности. Кад бих ја баш и хтио о томе да зборим, не бих имао што да понављам оно што је већ речено, па нећу ни зборити. Старином дични Црногорац-Дроб-

њак, а рођен дични Србијанац, узрадио је славан рад: свезао је српски народ с науком, а науку са српским народом. Из уста народа извади живо слово — говор — забљекати га на артији, а с артије предаде га штампи, да се на њему штампанају књиге од свакога знања и умјења, па да те књиге лете у руке народа, да се на род учи људској мудрости без које се човјечки живјети и напредовати не може. Велико дјело достојно великог човјека.

Сваки приложак животу и раду овога српскога великана добро ће доћи ономе, који се узме да напише живот и рад онога који је, што се тиче књижевности „дао живот српској души.“ Зато ћу и ја овдје дати два писма, која је писао Вук овдје од највиших мужа каквих је икада српство имало: Владици и Господару Петру II и Књазу Данилу.

1. Писмо Владици Петру II, писано из Беча 14 фебруара 1845 године. 1)

Премилостиви Господару! Вада да сто дознали из Павловићевих новина, да је правитељство српско одредило да ми се опет даје пензија од 400 талијера на годину. Обавијете су препоруке Ваше у томе много помогле, а особито Вучић. За оно што за двије године и неколико мјесеца нијесам примио нема за сад ни спомена, него се почиње од 29 дек. пр. године; али ме пријатељи одокуда тјешу, да ће се послје и оно моћи повратити.

Негдје прије два мјесеца писао сам Вам једно писмо, на које до данас не имам дох части примити одговор. Ја сад на прољеће морам отићи у Србију, да захвалим и усмено господи и пријатељима и да огледам еда би се што могло учинити и за они остатак; на одавно не знам куда бих. Кад би се могло преко Босне и Ерпеговине, или барем преко Арбаније, проћи к вама то би ми најмилије било; али су ту да страшни путеви, а ја хајдучки не могу ходити, него бих морао ићи дању царевим друмом. Што велите Ви о томе? А особито Вас опет молим, да ми јавите мислите ли Ви о Тројицама ићи у Острог. И то бих молио одмах да ми одговорите, па писмо да пошљете на Тирку, да би ми га он могао послати у Биоград, ако ме овдје не би застало; јер може бити да ћу ја на свршетку Марта одавде даље отићи. Хеј, кад бих Вам могао преко Никшића доћи у Острог! Долазе ли о Тројицама овдје људи из Херцеговине? Да ли би мени на томе путу што помогла бурунгија возира Биоградског?

Мислим да сте ми пјесмама доста спунили, и молим Вас да напомињете једнако да се купе — па ако не буде суђено да се на лето ту видимо, а Ви ми их, по поузданој прилици, пошљете у Тријест на г. Владислављевића.

II Писмо Књазу Данилу, из Беча 9 фебруара 1855. 2)

Дознао сам из различније новина да сте се оженили. Желим од свега срца да Вам буде срећно: да поживите много и много година у здрављу и у свакоме задово-

1) Ово писмо штампано сам у „Гласнику Срп. Уч. Друштва“ кн. 63, године 1885.

2) Ово писмо, колико ми је познато, први пут се овђе штампало.

лост с одличним успјехом. Са захвалношћу сјећа се и помиње и данас имена својих, на гласу професора: Петра Будманија, Луке Зоре и Кастранија. Онда поступи у римокатоличку богословију, у Задру, и проведо у њој три године дана. Врло се радо дружио тамо са Србима богословија православнима. Одао се био, осим наука, на цртање у калуђера минорите, Јосифа Росија. Треће године свога богословисања пошље црвенче своје цртачко, Загребачком „Виенцу“ оно поменуто: Сијело Дубровачких учењака код Цете Пучориће. Та слика допадне се барону Лују Врањичајићу, у Загребу, те понуди стипендију Марку Мурату, да пође у школу сликарску у Монахово (Минхен). И млади богослов, остави и богословију и мантију, и Задр, и свој мила Дубровник, па отиде у Монахово, у сликар. Седан година дана учио се тамо тој лијеној умјетности. Три године прве, издржавао га поменути барон Лујо Врањичајић, а потоње четири велики добротвор српски, тамо: Велимир Михајловић-Годоровић, којег се добротом и добротством хвали Марко Мурат, и хвалиће се, вјерујем, свега вијека свог! Професори му били у академији Монаховској, чувени: Карло Рауи, Отон Јајец, Вилхелм Линденшмит, и други. Године 1893 паслика, приказано напред, слику: Цвијети у Дубровнику — и стече њоме лијепе свједочење, хвале и похвале.

Врати се из Монахова у Дубровник. Отуд у два маха долазаше у Биоград, г. 1894. У Дубровнику је радио побројане оне слике, и другима, наговјештенима, основе ударио. У Биограду сликаше ликове знаменитих наших људи и књижевника: начелника срп. краљ. академије, Милана Ђ. Милићевића, професора, пређе министра, др. Милова Р. Веселића, архиман-

вољству са свијетлом госпођом Књагињом, и послје таквога дугога живота књажевство своје да оставите својим синовима. Ако ме и сад држите за пријатеља свога, као што сте ме, на моју велику радост и диву, назвали у писму своме од 3 октобра 1852 године, нећете ли мало посумњати о истинитости ове жеље моје.

Приликом овом молим Вашу Свјетлост да примите моју велику захвалност на писму Вашему од 10/22 маја, пр. год., и на оној милости коју сте показали староме војводи Шују Караџићу. Дужност је моја била прије захвалити Вашој Свјетлости на овоме и често сам на то мислио и накарњивао се, али ми бол у глави и у очима тако досађује, да вашто по неколико мјесеца пера у руке не смијем узети; зато се надам да ћете ми, Ваша Свјетлост, то опростити.

Препоручујући се за свагда Вашој дојакшоњој милостивој благонаклоности, с највећим поштовањем остајем

Ваше Свјетлости
препкорни слуга
Вук Стеф. Караџић

Као што се види из ова два писма Вук Караџић води је прениску с Владиком Петром II и Књазом Данилом. Таквих писама, и с једне и с друге стране, мора бити више.

Велику би заслугу учинио онај, који би та писма прикупио и јавности предао; јер би се из њих извадило доста лијепе грађе за живонис сва три српска великана; а и ова два писма дају нам добро свједочанство, како су се два црногорски Господара пријатељски односили према Вуку, што нам је доказ да су ти Владаноци добро схватили рад Вуков у корист српске књижевности, па су га препорукама и милостивом пажњом кријепили на рад, а Владика још помагао му у купљењу народних пјесма.

Улцињ, 2 октобра 1897.

Марко Драговић.

РАДЊА ВУКОВА НА ЦЕТИЊУ.

Г. 1836 Вук је штампао у државној штампарији на Цетињу „Народне српске пословице и друге различне, као оне у обичај узете ријечи.“ Књига има 362 странице, без предговора, који заузима 50 страница, а пренумерати заузимају 14 страница. Ову је књигу Вук посветио „Високопросвештеноме Господину и Господару Петру Караџићу Његошу II, Архиепископу и Владици црногорскоме и брдеком.“ Иза ове посвете слиједи ово писмо:

Ваше Високопросвештенство,
Премилостиви Господару!

Цијела трећина ових пословица остала би од мене за сад (а може бити и на вијек) некупљена, а Бог зна, и ово друго кад би на свијет изишла, да ме срећа није с Вама упознала. За то се усуђујем, посветити Вам ову нашу народну књигу. Истина, да Вас до сад нијесам молио за допуштење о томе; али познајући Ваше родољубиво срце и Вашу милостиву к мени благонаклоност, надам се, не само да ми част ову одрећи не ћете,

дрита Нићифора Дучића. Част му допаде, као што рекох, те наслика и краћа српског, Александра I. Удостојен би пажње и похвале српске мајке краљице Наталије, велике пријатељице и заштитнице лијепих умјетности и вјештина!

И да завршим.
Ато ћу, мним, најбоље учинити, да наведем од ријечи до ријечи приказ и оцјену, великога у нас знаоца и познаваоца љепоте и умјетности: грофа Луја Војновића...

У броју 51 „Дубровника“ год. 1895 овако приказује тај наш, млађани књижевник, и pjesник у прози — Муратов атељеје, радионицу:

„Били смо тамо повише градскихјеко мира (зидова) у обиљеженој собци, пред којом бучи море и дупа о историчке хриди (стијење), да разгледамо радње нашега Дубровчанина. Радионица је пуна скица, које је оригинални сликар покупио, штапују се међ Заноном, Орашцем и Бречанама (село код Дубровника — Ур.) На тој, регби: јелинској земљи, гдје се класички мијеша олово (боја) маслине са баршуном (кадињом) тмастијех чемиреса (кипариса) — узхватио је Мурат час огњене сутоне, који у ономе миру подсећају на гласовите Тениснове стихове у „Енох Ардену.“³⁾ час биљурне (кристаоне) дубричесте зоре, час комад пута између два деандра, или инглески дик познате жене, вас бијел на зеленом дну. Синтеза (састав свега виђенога и осјећања) његова боравка на Орашцу је велика слика: Вјетар.

Тај угледни ученик Минхенске школе умно је толике боје нашега хоризонта удру-

3) Види Тенисонов „Енох Ардену.“ у преводу Змај-Јовина Јонановића, на стр. 39—41 те, наистину, дивне стихове. Издање је и штампано А. Пајевића, у Новом Саду, 1880.

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

МАРКО МУРАТ — У НОВОМ САДУ

академски сликар — умјетник.
(Из „Бранкова кола“.)
(Свршетак.)

А, ево, какве још смисља он и скицара, основу им ударио.

1. Визија, нош о повоћи привиђење пред двором кнежевскијем, за некадање славе и величине Дубровника. Поћ водра, мјесечина прекрасна. На улицама по Дубровнику никог живог. Поћ је. Дуен великих Дубровчана склапају се (као некада за живота) на скупштини великога вијећа. Свети Влахо, са запаљеном воштавицом у руци, за њим Маројица Кабога, па Никола Бунић (који погибе, као посланик града Дубровника, у тавници турској) с ланци сузјевања свога, и друга властела, велика и мала, вијећници, чиновници републике. За њима пристали pjesници и књижевници Дубровнички: међу њима први: славни Иван Франов Гундулић, Ђон Палмотић, Марулић, Менчетић и Држић, Гучетић и Чубрановић, Рањина и Златарић, Руђер Бошковић и Кашић, и други многи, старији и млађи. Онда народ јатомаце. Замисао величанствена, достојна кичиде вјештога, одушевљенога, правога умјетника — Дубровчанина!

2. Село и посједак, с вечера Дубровачких учењака, pjesника и књижевника у дому и обитељи славне pjesничке, дивоте љепоте дјевојско: Цвијете Пучорића. Овог се сликом прво јавио свијету Марко Мурат, још као богослов, у Задарској семинарији, и почетник цртач — у „Виенцу“ год. 1886. Сад је научио да ту слику изрази бојма у воликом, како ваља.

него и да бете књигу ову примити овако милостиво и релативно, као што сте при мали мене у Бечу и на Цетињу.

Вашега Високопресвештенства
препокорни слуга
Вук Стеф. Караџић

У Трјесту
на Илијин дан
1835 год.

Дакле прије г. 1835 Вук се састајао са Владиком и у Бечу и на Цетињу, а 1844 заузимље се Владика код Књаза Александра Карађорђевића, да Вуку издаје пензију, коју му је био укинуо, (В. Петар П. Петровић Његош као владалац, стр. 186) у чему је Владика и ухватио, као што свједочи горње писмо Вуку.

Зна се да је бечки банкир Тирка помагао Вуку новцем при издавању књига; а Тирка је био пријатељ Владичин, и код њега је Владика новац држао; сва је дакле прилика да се Вук упознао са Тирком хвала Владици.

Одношаје Вуково са Црном Гором најбоље расвијетљује његова жеља на самтној поштељи, да му је воде са Ивановијех Корита на Ловћену, што приповиједа проф. А. Сандић, који је био присутан његовим последњим часовима.

ПОШТА ВУКУ КАРАЏИЋУ.

1. У Бечу.

Вук је био укупан прије 33 година на бечком гробљу св. Марка у грчком одјељењу, а неколико родова више њега био је гроб његовог славног учитеља Словенца Вартоломеја Копитара; и 28 септембра оба гроба су била отворена, да се кости Вукове пренесу у Биоград а Копитарове у Љубљану. Вуков костур у металној скрињи сачувао се цио, хаљине му бијаху распануте, осим феса са китом и вувенијех чарапа. У тишини су кости оба слављеника смјештене у нове металне сандуке, положене на катафалк, између два реда запаљенијех воштањца. То је извршено прије подна у присуству изасланика Српске Краљевске Академије; а послје подна у 2 сата сакупи се ту велики број одличнијех људи, Словена и Њемаца, и сви ђаци Срби и Словенци. Ево имена присутнијех важнијех личности: Новаковић, Нешић, Ђорђевић, изасланици Срп. Академије, проф. Станојевић, изасланик Велике Школе, Рајић, изасланик биоградске општине, и проф. Ђорђевић, изасланик одбора за прославу, Антоније Хаџић, пресједник Матице Српске и проф. Грчић, као изасланици Матицине, цијело особље српског посланства у Бечу, проф. Јагић, као престав. бечке Академије, проф. Јиричек, преставник бечког универзитета, др. Мантуани, преставник бечке дворске библиотеке (у којој је Копитар свој вијек провео), начелник града Беча Дуеј, и савјетник Шу, као преставници бечке општине, министарски савјетник Режак, као преставник министарства просвјете, младочех Крамрж, подпресједник бечког парламента, па чланови истог парламента: гроф Ауербергер, барон Швигел и Штурм (Њемци); Грегорчић, Повише и Шустершић (Словенци); Барвински, Виници, и Масталка (Ма-

жвти са неком меланхоличком, сивом цртом сјевера, која се прелијева као сјетна свифонија (сагласност) и ондулира (таласа се) између сликарске душе и платна. Сунце је запало у обичној слави нашијех сутона. Море је, од буре тамно модро, и одбије се оштро од златнога неба, и виси између стијена и гудура. Перспектива (поглед у даљину и сразмјер) је замамљива. Море далеко, далеко. Пред собом гледалац види пресушену буицу, у којој саме сивкасте стијене, тамно расвијетљене свијем тонима сутона, спавају у безутјешној жалости. Један слаби бурак (млаз) воде тече у ромбијену (бакарни суд као котло), коју је Конавока ставила под једну стијену. На пучини је буре. А вјетруштина захватила гудуру и хоће да отме лијепој жени убрущић с главе. И вјетар је свуда. Осјећате га, видите га. Дрма једним дивљим леандром, трепти травицама и пелином; види се како гладна стијене и одвраћа воду. Ова је слика прави *tout de force* импресионизма (силан полет осјећаја и уобразиље)!

„Сада (то је било на измак г. 1895) Мурат ради око друге слике за наришки Салон: Конавоке (појезија тијех: полу калуђерица, полу источнијех жена — по одјелу им⁴) зајнијела је нашега сликара)

⁴) На глави као надкривене убрсом бијелим, наштирканим, набораним (онако на прилику калуђерица римокатоличких). Обукле јечерме, као оруд, у нас, зубун без рукава, весел на закончан дугметила сребрним, или златним. Описане појасем црним, жуто опернаженим; о појасу виси на сребрном (или другога кова којег) ланчићу бриљанца, сребром окована. Препасале прегаче (кецеље) до земље; на прегачама одводе широка подграда. На ногу им опанда сабранице, или црвене палуче.

лоруса), Вуковић (далматински Хрват) и Срби Баљак и Квеквић. Даље чувени балкански етнограф Канид, проф. Матковић из Загребца, проф. Лука Зоре из Дубровника, и проф. Решетар и проф. Мурко (Словенац), оба при бечком универзитету. Ту је била наравно и цијела српска колонија у Бечу са преставништвом срп. црв. општине, да и не спомињемо ђачко друштво „Зору“, која је отпочела црва водити бригу о преносу Вуковијех кости.

Најприје су извршили црквени обред над Копитаревим костима, католички попови, његови земљаци; а Вукове кости онојаше: грчки архимандрит Филарет са ђаконом, руски прото Николајевић са ђаконом, и српски бечки парох Мишић, а пјевало је Словеначко пјевачко друштво под управом хоровађе Хубада.

За тијем насташе говори. Први је говорио Словенац Шукље, у славу оба слављеника, захваливши Академији бечкој, универзитету, општини и министарству просвјете за послата изасланства. Послје њега изађе на говорничку трибуну Лусгер, и као градоначалник бечки, у заносној бесједи, рече да се и град Беч поноси својим грађанима, као што су били Вук и Копитар, па заврши: „Јасно је да се белије морају опростити са смртним остацима ових људи, које њихов народ натраг тражи, да би се могао помолити за душе њихове у домовини. И сад нек путују оба тијела на вјечити одмор у родној им земљи и нек буду свједоци да још на једном пољу влада мир, на пољу науке. Ја им довикујем, нека им је вјечни покој у домовини.“ Ова је бесједа учинила најбољи утисак, и говорник је био поздрављен бурнијем „Живио!“

За тијем је Стојан Новаковић држао ванредну бесједу у славу Копитареву. „Слава Копитару!“ „Живио Новаковић!“ разлијегало се по пространом гробљу. Послједни је говорио млади Словенац Мурко, доцент бечког универзитета у славу Вукову, па је пјевачко друштво отијевало „вјечнаја памјат“, и одма се кренуо величанствени спровод са гроба, са оба сандука, а за њима преко 70 кола, до жељезничке станице пред Белведера. И ту се спровод подијелио, пошавши српски на другу станицу, одакле је кренуо пут Биограда.

Између вијенаца, што је у Бечу положено на Вуков сандук, били су од стране чешкијех заступника на рајхсрату са дотичнијем натписом, и од словеначког ђачког друштва „Словеније“, а Дунавски Словени положише вијенац од сребра са натписом: *Dunaiski Sloveni vladnemu Vuku*.

Српска Краљ. Академија положила је такођер на сандук Копитарев сребрни вијенац са сходнијем натписом.

II. На путу.

У Будапешти. Смртне остатке Вукове прагали су из Беча осим поменутијех изасланстава из Биограда и Новог Сада, и преставника друштва „Зора“, проф. Јагић, и Срби са приморја Лука Зоре, Душан Баљак и Раде Квеквић.

Кад је стигао воз у Пензу, ту су га дочекали преставници срп. пјевач. друштине „Слога“ и ђачког друштва „Кола“, који положише вијенце на Вуков сандук, у вагону, која је био сав у стаклу. Пјевачка

Конавоке, уочи једне славе (црквене). Три су идејална типа на господској тараци (предвјерју) забављена око плетења еветуна (поворке) од цвијећа. Сунце пробија кроз стабла, игра се око три жене и објасњава далеки маслињак, сред којег пробијају небо три чемира. Ефект сунца је управо чаробан. Све је живо, сунчано, весело. *Rein-aitzam* (водрина, свјетлина) влада свесило. Слика је у свом почетку (онда била — Уред.), сасвијем су доготовљене скице, у којима има игара свјетлости, достојнијех оштре имажинације (уобразиље) најугледнијега умјетника!

„Слазења скалино (степене) стародавне куће⁵) у којој ради Мурат, развишљамо: да он има од њих три садашња Дубровачка сликара (Влаха Буковца, Целестина Медовића и Марка Мурата) најмање конвенционализма (обзира на правила) и да се за нашу слободну природу, за бескрајно море и за топлине (разлике) нашега зеленила хоће његова независна Буда и његов смјели кист (кичица)...“

⁷) Та је кућа била (по старом тамо предању) Реље Олућевина, или, као што пјесма вели: Реље Крилатине, а поље славне дубровачке властеле, и потомства му: Никола Бувића.

Бранко Бранчић.

дружина отијевала је „Со Свјатими“ и „Вјечнаја памјат“, па је воз наставио даље пут, испраћен клицањем: „Слава ти бемртни Србине!“

Ту се спроводу придружио проф. Вамбери, као изасланик мађарске Академије наука, који је допратио кости нашег великог учитеља до Биограда, и ту при свечаности заступао исту Академију.

У Нови Сад стигао је воз у 8 сати у вечер. Ту је на станици дочекао кости Вукове мноштво народа, са преставницима разнијех друштава. Пјевачко друштво читаонице пјевало је црвене најпјеве, и није било краја клицању: „Слава Вуку Караџићу!“ Многи су улазили у вагон и целивали мртвачки сандук. Од велике навале воз није могао кренути по возном реду, него се дуље морао задржати неколико минута, док је успјела полиција и жељезнички чиновници да удаље народ од воза. Кад је воз кренуо, пјевачка дружина запјева величанствену пјесму „Свјати Боже“.

Ту су се многи Срби придружили праћети Вуковој.

У Карловцима је био исти свечан дочек, са буктињама. Богословска омладина је пјевала црквене пјесме и клицање се разлијегало: „Слава Вуку!“

Пошто је воз кренуо, омладина је с буктињама пошла пред двор Патријархов, гдје су чињено овације Патријарху.

Сјутри дан би свечан парастос у патријаршеској цркви, а служио је сам Патријарх са мјеснијем свештенством. Црква је била пуна народа.

III. У Биограду.

Вагон са Вуковијем сандуком пренио је у Земуну, гдје су га Срби с истом поштом дочекали, па је сјутри дан по програму, који смо у последњем броју донијели, дочекан, спроведен, и сачуван најсвечаније код саборне цркве у Биограду.

На овој свечаности у Биограду била су и преставништва Југословенске Академије и загребачког универзитета, међу којима је био Перо Булман и проф. Маретић.

Осим Срба из Војводине, био је приличан број и из Босне и Херцеговине. Сарајлије су положили на Вуков сандук два сребрни вијенац, што га је сковао један Сарајлија. Из Далмације су били осим споменутијех, Ђуро Вукотић из Боке и Матеј Шарић из Дубровника, као преставници Срба са приморја, који су положили лијепи сребрни вијенац, скован у Дубровнику, и Марко Цар, као преставник српске омладине са приморја, такођер је положио сребрни вијенац.

У вечер је био у сали Коларчeve задужбине банкет у почасти странијех гости, на ком је прву чашу подигао млади стар-пресједник Симић у здравље Краља Србије, па је министар просвјете Николић био у здравље гостима, а Томо Маретић, професор загребачког универзитета одговорио му је заносном бесједом у славу Вукову.

ВУКУ С.Т. КАРАЏИЋУ.

Ка' најпрва кад се зора јави,
Те отвори очи у човјека,
Тако, Вуче и ти се појави,
У почетку овога вијека.

Те отвори српској књижевности,
Оно сјајно, оно чисто злато,
Које бјеше за нас сакривено —
Сакривено — бог-ме законато.

Нова слова и правопис нови
Тп дарова српскоме језику,
И обуче српску књижевност
У најљепшем говора облику.

За то Вуче, слави српски сине,
Нека ти је задовијек хвала!
Кад је твоја неуморна рука
Нову зору српској књизи дала.

Радоје Црногорац.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(Нове књиге.) Примили смо на приказ:

Српски Буквар. Написали: Ђуро Поповић и Јован Рогановић. Прегледала и одобрила Књ. Црног. Школ. Комисија. Цетиње, државна штампарија, 1897. Цијена 20 новч.

Durch Bosnien und die Herzegovina. Kreuz und Duer, Wanderingen von Heinrich Renner, mit 54 vollbildern, 300 Abbildungen im text von W. L. Arndt, E. Arndt-Geplin U. A. sowie nach photographischen Aufnahmen und einer General Karte Bosniens mit Routen und Strassenzügen mit Karton: Eisenbahnverbindungen Bosniens mit Europa. Zweite in Wort und Bild ergänzte und vermehrte Auflage. Berlin 1897, Verlag von Dietrich Reinner (Ernst Vohsen).

Ова је књига дебела 567 страна велике осмино, хартија фина, слике на броју 354 такођер фина, са генералном картом Босне и Херцеговине, а цијена јој је само 3 марке. Већ ова ниска цијена открива извор њезин.

У истини и ријечју и сликом доста се преставаља природна љепота Босне и Херцеговине, али очевидном намјером, да живље потакне њемачку колонијацију у ове наше покрајине. На је ту читаво једно поглавље — *In den Kolonien* — посвећено њемачкијем колонијама, које већ цвату у окупиранијем покрајинама, и од којих се једна пружа од Бањалуке до Босанске Градишке, преко шест ура вођног пута! Главни колонијално село зове се Виндохорст, у дужини 16 километара а 5 у ширини, и већ броји 1500 душа, 2 цркве и један клоштер се-стара божанско лубави, које руководе мјесну школу, наравно њемачку, одакле дјеца иду у језунтски колонијум у Травнику. Колонисти чине „*gutes Geschäft*“ са босанскијем селацима. Један се писну хвалио, како је г. 1879 неколико мјесеца служио код траписта, док је проучио прилике, па је дошао до посједа, који га је учинио богатијом човјеком. Г. 1886 дошло је из Ессна 14 породица, са главицом од 225 ефорија, а данас су сво те породице богате. Писац се жали да сада колонисти мало долазе из Њемачке, али се јако жене. Са босанскијем селацима споразум је „срданчан“ постао. Сад се ради већ да ова колонија добије и жељезницу. Ово је католичка колонија. Али има и протестантска код Њељино „Франц Јозефсфелд“. Ту је дошло 1886 год. 61 фамилија, а г. 1889 било их је већ 121, са 700 душа, и 136 дјецe у школи. Ово су днаје главне колоније, али их има још неколико. И то се све иду естрира. Ту је слика цркве у готичком стилу на група школске дјецe њемачке, као у сред Њемачке.

Највише се, наравно, говори и сликама приказује „културни“ напредак покрајина, па се ни хотели не изостављају; али смо, на прилику, узалуд тражили слику величанственијех православнијех цркава, мостарске и сарајевске, које су подигли православни Срби много прије окупације, под турском владом, које су најбољи и најрјечитији свједоци њиховог благостања и образовања.

Савјестан писац и познавалац Босне и Херцеговине мора признати да православно елемент даје највјернији тип народности овимем покрајинама, али о томо елементу наметно се ћути у овој књизи, ма да му се и мухамедански елемент од окупације стао приближавати и признавати заједницу крви и језика.

Главна је сврха овој књизи, очевидно, политичка — у славу окупационе владе, и па корист њенијех политичкијех смјерова.

I Petrovich nell' affermazione dell' indipendenza Montenegro. Opera del prof. Lazaro Perovich. Traduzione del prof. Milutin Kovacevich, riveduta dal capitano Rossignoli Cesare. I Savoia nel risorgimento italiano. Illustrazione storica del capitano Cesare Rossi gnoli. Rimini, tipografia Malatestiana, 1897. Цијена лире 1.50.

НАРОДНА ПРИВРЕДА

(На „Тежак“.)

(Оцјенивање каквоће сијена.) Вријеме је да се сваки пољопривредник снабдије потребном количином сијена за исхрану своје стоке.

Позната је ствар да нијесу сва сијена једнака. Разлика у каквоћи сијена може да буде врло велика, а од каквоће зависи и сама вриједност сијена. Према томе и цијена сијена може да буде врло различна.

Вриједност сијена зависи у главном од два чиниоца: хоће ли га стока појести све, или ће остављати више или мање огризина, и друго, да ли ће поједено сијено да свари и колико ће и какве хране из њега исцријети.

Што год је мање огризина, значи да је мањи растур; а што год је сијено боље сварљиво и хранивије значи да га мање треба на да се произведе исто дјетство хранивом. На пр. 1 клдр. доброг вистомог сијена, лако сварљивог и хранивог, може да нахрани стоку више, него ли више калр. рђавог сијена. С тога је каквоћа сијена од одсудног значаја за оцјену вриједности и цијене сијена.

При оцјени каквоће сијена треба се прије свега увјерити да ли је суво или је влажно. Влажно сијено много је теже и не може дуго да се држи већ мора одмах да се потроши или да се понова растура и досушује.

За тијем треба оцијенити мирис сијена. Сијено мора да мирише пријатно. Мирис који подсећа на пасмањ доказ је да сијено није ухваћено како треба, јер је кисло и повукао пасмањ. Такође сијено стока нерядо једе, и ако је плескаво може и да јој шкоди. Сем тога, такво сијено рђаво се сварује и слабо храни.

Даље, треба оцијенити боју сијена. Сијено које је на вријеме поквасило и да-

јепо осушено боје је зелене. Загасита боја доказ је да је само кисело а и да је старокосно. Ако сијено није лијепе зелене боје, а уз то и непријатно заудара на плесан, онда је врло рђаво и опасно по стоку, нарочито бремену, јер је свакојак плесњиво. Пу ако је сијено изгубило боју услед тога што је кисело у откосима, али је ипак добро осушено и не заудара на плесан, онда још није рђаво, само ако има остале услове доброг сијена. Младокосно сијено најрадије стока једе а и најлакше сварљиво је и најбоље храни. С тога на цвијет биљака из којих је сијено састављено, треба обратити особиту пажњу, јер се по њему најбоље познаје да ли је сијено кошено у цвијету или тек доцније.

Даље, треба обратити пажњу на то, од каквих је трава сијено, дакле на састав. Киселе барске траве стока нерадо једе и тешко сварује; с тога сијено у коме има много барских трава није добро јер отпада много на огризине, а и слабо храни. Истоме ливадске траве, а нарочито лиснате травке и мекунасте биљке, дају најбоље сијено, које стока радо једе, лако га сварује и најбоље се храни њиме. С тога треба претпоставити лиснато енакоме другоме сијену.

Даље треба пазити да није сијено прашљиво и водоплавно. Такво сијено јавно штоди стоци и ова га нерадо једе. Нарочито коњи могу да се поболу од таквог сијена, да ослијене, осипљиве, итд. а водоплавно сијено може да има на себи и кице за развијање разних и опасних егзотичних болести. Пу за оцјену прашљивости сијена треба увијек узети само из средине пласта или кола, јер прашина која споља понадне по сијелу кад се на кољима носи по прашљивом путу или кад су пластови у близини прашљивог пута — још по чини сијено рђавим. Главно је да сијено није закаљено прашнином прије косидбе и за вријеме оне док се не скупи у пластове.

Најзад при оцјени вриједности сијена треба имати на уму и то, да ли је прво сијено или отава. Отава је у онште хранивија него ли прво сијено и увијек је треба претпоставити првом сијену, а нарочито за исхрану говеда. Иначе и за отаву важи све оно што је напријед речено за сијену каквоће сијена.

(**Нешто о мужи краве.**) Што је жетва у земљорадњи, то је мужа при млекурању. Све оно што се је узложило у орање, сјеме и сијање и његу усјева, треба жетва да надокнади и награди, — а при млекурању и храну и његу и друге трошкове треба мужа да надокнади и награди.

Нехат и неразумјивање о жетви при земљорадњи, исто је што и нехат и неразумјивање о мужи при млекурању.

Мужа је, дакле, при млекурању један од најважнијих послова, јер од ње зависи хоће ли се од млекурања имати она корист која би се могла и требала да има при постојећим приликама.

Први услов за успјешно млекурање, то је чистота при мужи. Особа која музе, мора у највећој чистоти одржавати судове у које ће мусти. Даље, виме краве треба добро да опере непосредно пред сваку мужу и да га чистом сувом крпом исуши. И најзад мора, прије но што ухвати за брадавице да музе, добро да опере руке. — То је услов први и онште, који се ни у ком случају не смије пренебрегавати.

Други је услов благо поступање са музном стоком приликом муже. Ово је од особитог утицаја на млијечност краве и њоно понашање о мужи. Суровим поступањем може се и најбоља музара искварити да се не да мусти и да неће да пусти млијеко. То задржава и отжава мужу и штета је по само у томе што се мање млијека намузе, већ се неизмузављено убија лучењем млијека, а може да изазове болест вимена, да се музара сасвим упропасти.

Трећи је услов да се крва чешће музе. Многобројним онштима доказано је да се више и маснијег млијека добија што год се чешће музи врши. Разумије се, да се с тим не смије ићи у крајност; зато је узето као правило да треба краве три пут дневно мусти, ујутру, на подне и у вече. Мужом три пут дневно добије се од исте краве и при истој храни више и бољег млијека, но кад се само два пут или један пут дневно музе.

Четврти и врло важан услов је, да краву увјек музе иста особа. Крва се навикне на једну руку и тад најбоље пусти млијеко, јер кад је поче мусти други ко, крва одмах осјети другу руку и обично не пусти млијеко потпуно, а често се не да ни помусти. Тиме се и мање млијека добије и убија се даља млијечност краве.

Пети услов, о коме је до сада код нас најмање вођено рачуна па и писано, то је: треба брзо мусти. Што год се брже музе, крва боље пушта млијеко и више га даје услед надражаја млијечних жлезда брзом мужом.

Најзад, шести и један од најглавнијих услова је, да се крва добро измуза. Напријед смо рекли да се рђавим измузављем чини штета што се мање млијека намузе

и што се убије лучење млијека за будуће. Пу сем тога ваља имати на уму, да је последње измузено млијеко баш најбоље, најмасније, и да је у толико већа штета кад се баш то најбоље млијеко неизмузае.

(**О појењу стоке.**) Колико је важно храније стоке, исто је тако важно, а често и важније, појење стоке. Да се стока држи при апетиту, да се сува страна може да свари и да је тијело усвоји, потребна је и извесна количина воде, па било да ње има у храни која се полагаје, или да се засебно даје појењем стоке. Свој стоци потребно је више воде него сувих материја, но потребан однос измеђ сувих материја и воде није подједнак код све стоке. Потребан однос измеђ сувих материја и воде, код разне стоке овај је:

Код оваца као 1 према 2:
 „ коња „ 1 „ 3;
 „ говеда „ 1 „ 4;
 „ свиња „ 1 „ 6—8.

То значи, да је на 1 днo сувих материја у храни потребно за овце 2 дијела воде, за коње 3, за говеда 4 и за свиње 6—8 дијелова воде.

Јети и у онште на топлиноту потреба за водом већа је; с тога видимо на пр. код говеда, да и јети кад су на пашу, гдје у трави има више воде по што је у онште тијелу потребно, ипак још и пију воду.

Јети се човек још и сјећа да напоји стоку, али зими многи мисле да то није ни потребно. „Вода му и од срца иде.“ — рећи ће вам сваки други кога би у зимско доба запитали је ли напојио коња или вола. Пу ни зими се на појење ме свије ниопшто заборавити. Вода изазива живљу промјену материја у тијелу, живље лучење. Зато видимо да краве дају више млијека кад више воде пију.

Пу од великог је утицаја и топлиноту воде којом се стока поји. Што ладнија вода, то се више тропи суво хране, а при свем том је производња мања. У једној пољопривредној школи чињени су за нимљиви оншти у овом погледу, а на име: Кроз девет недеља храније, храније је истом храном шест крва, од којих су три редовно појене водом хладном 0°, а друге три појене су водом топлим. Резултат је био, да је свака крва појена млаком водом давала просјечно дневно за пола литра млијека више. При том су краве појене млаком водом пиле за 5 литара дневно више воде, но оне појене хладном водом.

Као што се из овога оншта види, при појењу хладном водом било је лучење млијека мање. То долази отуда, што се вода у тијелу загријева на рачун производње, јер се на загријевање њено троше материје које би се употребиле за производњу млијека код краве, мускула и масти код друге стоке.

С тога не треба стоку појити увијек хладном водом, већ ваља увијек воду раније унијети у стају да се мало загрије па је тада давати стоци. Врло је штетно, дакле, трјрати стоку у зимско доба на водоној на поље, на поток, реку и т. д. Оно мало труда да се стока у стаји напоји, обилно се награђује већом производњом у тијелу стоке.

Из свега овога што досад рекосмо излази ово:

- 1) Стоку треба појити редовно и у зимско доба.
- 2) Што год је храна сувља, то стоци треба више воде дати при појењу.
- 3) Боље је стоку појити у стаји, него на пољу.
- 4) Боље је стоку појити увијек млаком водом а не хладном.

То је све сагледивши чисто економског, то јест да се од исте хране добије што већа производња.

Пу вода је и са гледишта здравственог врло важна и потребна.

Без довољно воде храна се теже вари и процес варења у тијелу у онште се помеће, те наступа тврдо и неуредно балегање, тробоља и колика.

Истеривањем на водоној на поље у зимско доба, стока најлакше назебе и навлачи на се разне болести, од којих може и да умре.

Појењем хладном водом стока може да озебе и навуче на се разне катарје, пролив и друге опасне болести.

Према овоме све оно што је речено у предње четири тачке, треба строго имати на уму, ако смо ради да нам се стока не поболу.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

ЦЕТИЊЕ, 10 октобра.

(У списку) одикованијех у предиропшлом броју случајно је изостао г. проф. М. Ковачевић, који је био одикован V-ијем степеном Италијанске Круне.

(Врјеме.) Последње сијена, што је био испред Михаљана по најмијем планинама, имали смо пролијено вријеме прошле седмице, и такођер ове текуће до јучер. Данас је обично и кишљиво.

(**Самљевено дијете.**) Добивамо из Служа: — Од штица покретни млин Шога Мусина, који се налази на ријеци Зети, код самога спушкога моста, данас на 12 сати дневи, својим великим колом издому на мртво Живка Нешка Брајовића Вјелопавића из Слатине. Љубопитно дијете, од својих 14 година, зачуђено дотле невођенијем окретањем кола, стави прете од ноге на велико унутрашње коло, које са својом великом брзином закачивши му ногу, увуче цијело његово тијело и тресутно га измечи. Кад сам потрачао на пољич једне жене, био је већ мртав и јако углобљен између великога и малага унутрашњег кола, која је био сам собом зауставио, одакле га једва извукосмо и то пошто нам је друштво дошло у помоћ и један ковач. М. В.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА“.

БЕЧ, 4 октобра. — Краљ Србије Александар са опем прислио је на Париза.

ЦАРИГРАД, 4 октобра. — Бугари уапшени у Побужју код Скопља цунтени су на слободу услед Султа нове наредбе. Валија је добио наредбу да узимље у обзир Султаново држање прима Хришћанима.

ДАРМШТАДТ, 5 октобра. — Данас је положен први камен руској цркви у присуству рускијех Величанстава.

ЦАРИГРАД, 5 октобра. — Грчки пуномоћници за коначни уговор мира данас стигосе.

КАНЕА, 5 октобра. — Амрали су одлучили да распусте турску жандармерију због неспособности. Задржаће само неколико Арбанаса, који ће добит нову организацију. Предстоје преко ори у Халени између устанкијех вођа и амраља.

СКОПЈЕ, 6 октобра. — Нови администратор скопљанске митрополије Фирмилијан стигао је из Цариграда. Берати за бугарске владике још нијесу добивени. Бугарско становништво узбуђено противу Фирмилијана чинило је демонстрације пред коначком.

ПЕТРОГРАД, 6 октобра. — „Н. Време“ доноси саопштење турског посланства, по коме Јермени оружани револуционаријем комитетом изазвали су nerede у провинцијама Деханика и Сивас криминалијем дјелима. Вунтовници су оружали и жене. Бомбама и динамитом проузроковали су много nerede. Изазивачи су ухваћени, и ред је успостављен.

ЦАРИГРАД, 6 октобра. — Опупомоћеници грчки Маврокордато и Стефанов посјетили су великог везира и министра иностранијех дјела и предали пуномоћнија за преговоре коначног мира.

БЕЧ, 7 октобра. — Србијски Краљ и Голуховски измијенили су посјете. Краљ Александар и Милан отпутовали су у Биоград.

КАНЕА, 7 октобра. — Амрали су дозволили повратак Турака, прогватијех због политичкијех узрока, између којих 20 њих који су нападали на хришћане и изазивали смутње.

ЦАРИГРАД, 7 октобра. — Данас је био први састапак опупомоћеника турскијех и грчкијех. Војнички аташеји кренули су у Тесалију ради делимитације граница.

БИОГРАД, 8 октобра. — Симић је поднио оставку кабинета, коју је Краљ примио, и опупомоћно пети кабинет да настави текуће послове. Држи се да ће бити повјерен састав новог кабинета министру у Цариграду Владану Ђорђевићу.

МИЛАН, 8 октобра. — Краљевски супружи и Принц и Принцеза Нануљска дошли су први пут после вјенчања, одушевљено акламирани.

ЦАРИГРАД, 8 октобра. Јучерашња сједница пуномоћника била је просто формална. Одлучило се да држе по три сједнице на седмицу.

ВИСБАДЕН, 9 октобра. — Руски Цар и Велики Војвода Хесенски стигосе, дочекаши Цар Вилхелмом. Два Цара се загрише и пољубише. Уз одушевљене овације пошли су у царски дворца, гдје су обједовали. Цар Вилхелм их је испратио на станицу,

гдје су се срдачно опростили, и гости се повратисе у Дармштадт.

ЛОНДОН, 9 октобра. — „Тајмс“ доноси из Канес да се подожја погошава. Потврђују се вијести, да се мухамеданска агитација води по утврђеном плану. Амрали намјеравају предузети потребите мјере.

ДАРМШТАДТ, 10 октобра. — Цар Вилхелм је дошао, дочекан Царем Николом и Великијем Војводом. БЕРЛИН, 10 октобра. — Билон је наименован за секретара државног иностранијех дјела и за министра државног.

РИМ, 10 октобра. — „Пополо Романо“ доноси, да су владе италијанска и египатска утапачиле начин предаје Касале.

ЛОНДОН, 11 октобра. — Велесиле су се споразумјеле да изаберу луксенбуришког цуковника Шефера за гувернера на Криту.

ОБЈАВА.

Возна пошта полази сваки дан од Цетиња за Котор у подне — осим: *сриједи* кога дана полази у 8 сати у јутро и стиже у Котор у 2 сата по подне, има везе са брзовозним паробродом Унгар-Хрв. Друштва који полази исти дан у 3 сата по подне из Котора за Ријеку (Фјуме) и осим петка ког дана полази у 10 сати прије подне и стиже у Котор у 4 сата по подне, има везе са брзовозним паробродом Лојидовог Друштва, који полази исти дан у 6 сати по подне из Котора за Трет.

Из *Котора* за Цетиње возна пошта полази сваког дана у 5 сати у јутро и стиже на Цетиње у 11 сати прије подне.

Из *Цетиња* за Подгорицу полази сваки дан у 12 сати на подне и стиже у Подгорицу у 6 сати по подне.

Из *Подгорице* за Цетиње полази сваки дан у 5 сати у јутро и стиже на Цетиње у 11 сати пр. подне.

Из *Подгорице* за Никшиће полази сваки дан у 5 сати у јутро и стиже у Никшиће у 11 сати пр. под.

Из *Никшића* за Подгорицу полази сваки дан у 12 сати на подне, стиже у Подгорицу у 6 сати по подне.

Цетиње, 12 септембра 1897.

У п р а в а
 Књ. Цр. Пошта и Телеграфа.

Н А З Н А Њ Е.

Свој поштованој господи предбројницима Срског Магазина за 1896 год која су се извољела на ову нашу корисну књигу предбројити, а која нијесу ни до данас извољели примити књигу, према им на истој стоји име печатано; или која су је, а по дужности, извољели примити, а ни до данас претплату исплатити, моле се да то учинити изволе тецајем овог мјесеца, у другом случају предаће се ствар суду.

Рисан, 6 октобра 1897.

С поштовањем
 За администрацију
 Митар Ј. Поповић.

О Г Л А С И

LUXARDO
MARASCHINO di ZARA
 Questo Liquore rinomato
 non dovrebbe mancare
 a nessuna mensa.

Zadar (Dalmacija) (21—37) Zadar (Dalmacija)